

PERUSTUSLAKIVALIOKUNNAN LAUSUNTO 30/1997 vp

Hallituksen esitys rahanpesun estämistä ja selvittämistä koskevaksi lainsäädännöksi

Hallintovaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on lähettäessään 14 päivänä loka-kuuta 1997 hallituksen esityksen 158/1997 vp rahanpesun estämistä ja selvittämistä koskevaksi lainsäädännöksi hallintovaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi samalla määrännyt, että perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausuntonsa hallintovaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- rikosylitarkastaja Keijo Suuripää, sisäasiainministeriö
- lainsäädäntöneuvos Matti Savolainen, oikeusministeriö
- professori Olli Mäenpää.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki rahanpesun estämisestä ja selvittämisestä. Se korvaisi voimassa olevat rahanpesun torjuntaan tähtäävät säännökset. Lisäksi perustettaisiin keskusrikospoliisiin rahanpesun selvittelykeskus.

Lainsäädäntö liittyy rahoitusjärjestelmien rahanpesutarkoituksiin käyttämisen estämisestä annettuun Euroopan yhteisöjen ns. rahanpesudirektiiviin ja valtioneuvoston hyväksymään periaatepäätökseen hallituksen toimintaohjelmaksi talousrikollisuuden ja harmaan talouden vähentämiseksi.

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan vuoden 1998 alusta.

Esityksen säätämisyjärjestysperusteluissa mai-

nitaan hallitusmuodon 8 §:n 1 momentti sekä 15 §:n 1 momentti. Perustelujen mukaan rahanpesun selvittelykeskuksen valtuudet on määritelty tarkasti ja siten, että tietojen tallettaminen, käyttö ja luovutus on mahdollista vain rahanpesun estämiseksi ja selvittämiseksi. Lisäksi todetaan, että ilmoitusvelvollisuudesta säädettäessä on otettu huomioon kunkin elinkeinoalan ja toimialan luonteen erityispiirteet. Hallitus katsoo, että lakiehdotukset voidaan käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä säädetyssä järjestyksessä. Hallitus on kuitenkin pitänyt lain soveltamisen kannalta suotavana, että perustuslakivaliokunnalle varataan tilaisuus antaa lausunto esityksestä.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Rahanpesun estämistä ja selvittämistä koskevaan lakiehdotukseen sisältyy valtiosääntöoikeudelliselta kannalta kolmentyyppisiä säännöksiä.

Yksityisinä elinkeinonharjoittajina toimivia ilmoitusvelvollisia koskevat tärkeimmät velvollisuudet ovat asiakkaan tai palvelun käyttäjän tunnistamisvelvollisuus (6 §), huolellisuusvelvollisuus (9 §) ja ilmoitusvelvollisuus (10 §). Velvollisuudet on määritelty täsmällisesti ja ne ovat ilmeisen perusteltuja painavan yhteiskunnallisen intressin toteuttamiseksi. Velvollisuudet eivät toisaalta olennaisesti rajoita ilmoitusvelvollisten hallitusmuodon 15 §:n 1 momenttiin perustuvaa elinkeinonvapautta. Asiakkaan tunnistamisvelvollisuus ja velvollisuus tunnistamistietojen säilyttämiseen eivät ehdotuksen mukaisesti määriteltyinä sisällä poikkeamista hallitusmuodon 8 §:n 1 momentissa turvatusta yksityiselämän tai henkilötietojen suojasta.

Viranomaisvaltuuksia määrittelevän 11 §:n 3 momentin nojalla selvittelykeskuksessa toimiva poliisimies voi väliaikaisesti puuttua yksityiseen epäilyttävään liiketoimeen. Poliisin toimivalta on määritelty riittävän täsmällisesti ja se perustuu hyväksyttävään tarkoitukseen. Samoin voidaan arvioida 11 §:n 1 momenttia, jonka mukaan ilmoitusvelvollisen tulee keskeyttää epäilyttävä liiketoimi tai kieltäytyä siitä.

Poliisitoimesta vastaava ministeriö voi 14 §:n perusteella antaa tarkemmat säännökset lain 6—11 §:ssä säädetystä velvollisuuksista ja niiden täyttämisestä. Kun tarkoitettu velvollisuudet on määritelty laissa riittävän täsmällisesti, ei tällaisen lakia täsmentävän säädösvallan antamiselle ministeriölle ole esteitä lainsäädäntövallan delegointia koskevien periaatteiden kannalta.

Lakiehdotuksen 13 §:n 2 momentin mukaan on epäilyttävää liiketoimintaa koskevien tietojen tallettamisesta, käytöstä ja luovuttamisesta voimassa, mitä poliisin henkilörekistereistä annettussa laissa säädetään epäiltyjen rekisteristä. Tämän viittauksen valtiosääntöoikeudellinen merkitys johtuu siitä, että niin voimassa olevan poliisin henkilörekisterilain kuin sen vireillä olevan

muutosehdotuksenkin (HE 133/1997 vp) mukaan asetuksella säädetään epäiltyjen rekisteriin talletettujen tietojen säilytysajoista. Perustuslakivaliokunta on todennut tämän olevan vastoin hallitusmuodon 8 §:n 1 momenttiin sisältyvää lailla säätämisen vaatimusta (PeVL 29/1997 vp). Vastaavasti myös ehdotettu viittaussäännös johtaa tältä osin siihen, että lakiehdotus on käsiteltävä perustuslainsäätämisyjärjestyksessä.

Laki voidaan kuitenkin säätää tavallisessa lainsäädäntöjärjestyksessä, jos lakiin sisällytetään säännökset säilytysajoista. Toinen mahdollisuus perustuu siihen, että tämän lakiehdotuksen käsittely eduskunnassa ja myös lain voimaantulo kytketään hallituksen esitykseen 133/1997 vp sisältyvään poliisin henkilörekisterilain muutosehdotukseen. Perustuslakivaliokunta on todennut, että mainittu muutosehdotus voidaan käsitellä tavallisessa järjestyksessä, jos lakiin sisällytetään säännökset säilytysajoista tai jos laista poistetaan kyseinen asetuksenantovaltuus. Jos kyseistä lakiehdotusta muutetaan tällä tavoin, myös tässä lausunnossa arvioitavana oleva 1. lakiehdotus voidaan käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä säädettyssä järjestyksessä. Tällöin vain 1. lakiehdotuksen toista käsittelyä ei voida saattaa loppuun, ennen kuin esitykseen 133/1997 vp sisältyvä poliisin henkilörekisterilain muutosehdotus on hyväksytty sisällöltään sanotuin tavoin muutettuna. Valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä säädetyn käsittelyjärjestyksen noudattaminen 1. lakiehdotuksen osalta vaatii tämän lisäksi sitä, että 1. lakiehdotus ei tule voimaan ennen poliisin henkilörekisterilain tarkoitunlaista muutosta.

Lausunto

Edellä esitetyn perusteella perustuslakivaliokunta esittää kunnioittavasti,

että lakiehdotukset voidaan käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä säädettyssä järjestyksessä, 1. lakiehdotus kuitenkin vain, jos valiokunnan sen 13 §:n 2 momentin johdosta tekemä valtiosääntöoikeudellinen huomautus otetaan asianmukaisesti huomioon.

Helsingissä 25 päivänä marraskuuta 1997

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Vile Itälä /kok
vpj. Johannes Koskinen /sd
jä. Esko Helle /vas
Gunnar Jansson /r
Anneli Jäätteenmäki /kesk
Juha Korkea-
oja /kesk
Valto Koski /sd
Heikki Koskinen /kok

Jorma Kukkonen /sd
Johannes Leppänen /kesk
Jukka Mikkola /sd
Riitta Prusti /sd
Veijo Puhjo /va-r
Maija-Liisa Veteläinen /kesk
vjäs. Jouko Jääskeläinen /skl.

